

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การสนับสนุนทางสังคมเกี่ยวกับการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาถึงการสนับสนุนทางสังคมที่มีผลต่อการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดของผู้ที่ติดยาเสพติด โดยจะเน้นศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทางสังคมต่อการชวนการตัดสินใจในการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดและ กระบวนการปรับตัวของกลุ่มศึกษาตลอดจนความคิดเห็นของกลุ่มศึกษาต่อเหตุผลในการตัดสินใจที่จะเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดอีกครั้ง ผู้วิจัยคาดหวังว่าผลที่ได้จากการวิจัยจะสามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบจากสังคมที่มีต่อพฤติกรรมในการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติด นอกจากนั้นยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและวางแผนปรับปรุงวิธีการดำเนินการบำบัดผู้ที่ติดยาเสพติดให้สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและมีความเป็นอยู่ที่ดีในสังคม

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เนื่องจากเป็นวิธีวิจัยที่สามารถอธิบายถึงการรับรู้และประสบการณ์การใช้ยาและสารเสพติดของผู้ที่ติดยาเสพติดตลอดจนสามารถเล็งเห็นถึงเงื่อนไขหรือปรากฏการณ์ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติด โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายจากผู้ที่ได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพจากการติดยาเสพติดในระยะฟื้นฟูสมรรถภาพของศูนย์ชุมชนบำบัดที่ 2 โรงพยาบาลรัฐธัญรักษ์ จังหวัดปทุมธานี ที่ได้รับการบำบัดรักษาระหว่างเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2543 ถึง เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2544 ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่เคยได้รับการบำบัดรักษามากกว่า 1 ครั้ง จำนวน 9 ราย และผู้ที่ได้รับการบำบัดรักษาเป็นครั้งแรกจำนวน 6 ราย รวมเป็น 15 ราย ซึ่งใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยมีแนวคำถามที่ไม่มีโครงสร้างของคำถามที่ตายตัวแต่มีกรอบของคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่อยู่ที่ภายใต้วัตถุประสงค์ของการศึกษาและมีการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion) เพื่อให้กลุ่มศึกษาได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรืออาจเป็นการทำให้เกิดแนวทางในการสนทนาที่มีความกว้างขวางและลึกซึ้งอีกทั้งมีความละเอียดที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากจะสัมภาษณ์และทำสนทนากลุ่มในกลุ่มศึกษาทั้งหมด 15 รายแล้ว ผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แก่เจ้าหน้าที่และพยาบาลผู้ให้การดูแล

ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาในศูนย์ชุมชนบำบัดที่ 2 โรงพยาบาลรัฐญารักษ์ 2 ราย เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิจัยของโรงพยาบาลรัฐญารักษ์ 2 ราย และญาติผู้เข้ารับการบำบัดรักษา 3 ราย ซึ่งในระหว่างการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตร่วมด้วย เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลได้แบบสามเส้าโดยจะพิจารณาจากแหล่งเวลา แหล่งข้อมูลและแหล่งสถานที่ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ใช้เวลาอยู่ในภาคสนามตั้งแต่เข้าไปทำความคุ้นเคยกับกลุ่มศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ และวิเคราะห์ข้อมูลรวมประมาณ 11 เดือน

ในการทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพบว่า การสนับสนุนทางสังคมของผู้ที่ติดยาเสพติดนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา การสนับสนุนทางสังคมนับเป็นการที่บุคคลได้รับการช่วยเหลือทางด้านอารมณ์ สังคม สิ่งของต่าง ๆ รวมถึงการได้รับข้อมูลข่าวสารและคำแนะนำต่าง ๆ ด้วย ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมนี้จะส่งผลให้บุคคลที่ติดยาเสพติดและมีความต้องการอยากจะเลิกเสพยาเกิดความรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่า ยังได้รับการยอมรับจากคนรอบข้างเพื่อให้เกิดกำลังใจในการเผชิญความเครียดหรือสิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบจิตใจได้ เนื่องจากการทำการศึกษานี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เข้ารับการบำบัดการติดยาเสพติดในศูนย์ชุมชนบำบัด โรงพยาบาลรัฐญารักษ์ ดังนั้นจะเห็นได้ว่านอกจากบุคคลในครอบครัว เพื่อน หรือคนรอบข้างแล้ว วิธีการและขบวนการการบำบัดรักษาของทางโรงพยาบาลก็นับเป็นการสนับสนุนทางสังคมที่มีความสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อที่จะนำไปสู่การเลิกหรือหันกลับมาเสพยาเสพติดอีกครั้งนอกจากนั้นจากการศึกษานี้ ยังพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมด้านอื่น ๆ ก็ยังมีความสำคัญไม่น้อย ดังผลสรุปและการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้ คือ

1. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ขบวนการและการบำบัดรักษารูปแบบชุมชนบำบัดโรงพยาบาลรัฐญารักษ์

1.1 ขบวนการการบำบัดรักษารูปแบบชุมชนบำบัด

ปัจจุบันนี้ปัญหายาเสพติดนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากยาเสพติดนั้นเป็นบ่อเกิดของปัญหาอื่น ๆ อีกหลายด้าน นับตั้งแต่ตัวของผู้เสพยาเองซึ่งจะก่อให้เกิดความทุกข์ลำบากทั้งกายและจิตใจ เมื่อตัวผู้เสพยาเงินมาซื้อยาเสพติดไม่ได้ก็อาจจะก่อให้เกิดอาชญากรรมต่าง ๆ สร้างความเดือดร้อนให้ทั้งกับพ่อแม่ ญาติพี่น้องและสังคม ต้องสูญเสียเงินทอง เสียเวลาทำมาหากิน ประเทศชาติก็ต้องสูญเสียแรงงานและสูญเสียเงินงบประมาณในการปราบปรามและทำการบำบัด

รักษาผู้ที่ติดยาเสพติด และเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้สิ่งเสพติดยังคงเป็นปัญหาสำคัญของประเทศอีกข้อหนึ่งก็คือ ปัจจุบันถึงเสพติดมีผู้ที่ติดยาเสพติดเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงจำนวนผู้ที่ติดยาหรือ สุรา ยากระสุนหรือกบประสาทที่ผสมในเครื่องดื่มต่าง ๆ

จากอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ปัญหายาเสพติดยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายพยายามที่จะหาวิธีแก้ไข ซึ่งจะเห็นได้จาก เมื่อปี พ.ศ. 2504 คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษขึ้น ซึ่งคณะกรรมการชุดแรกนอกจากจะมีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามผู้ที่ติดยาเสพติดโดยตรงแล้ว ยังมีหน้าที่ศึกษาค้นคว้าถึงวิธีดำเนินการปราบปรามยาเสพติดให้โทษด้วย และในครั้งนั้นคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษพบว่า การปราบปรามเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะขจัดปัญหายาเสพติดให้หมดไปได้ การป้องกันและรักษาก็เป็นสิ่งที่จะต้องทำควบคู่กันไปการจัดการกับปัญหายาเสพติดจึงสามารถได้ผลดียิ่งขึ้น สิ่งสำคัญที่ผู้ติดยาเสพติดก็เป็นตัวจักรที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการผลิตและการค้ายาเสพติดภายในประเทศ หากตัวผู้ที่ติดยาเสพติดออกมาได้โดยการบำบัดรักษาให้หายขาดจากการติดยาเสพติดการผลิตและการค้าขายยาเสพติดก็ย่อมจะลดลงได้ ดังนั้นจึงได้มีการจัดตั้งโรงพยาบาลกลาง เพื่อเป็นโรงพยาบาลที่จะให้การดูแลรักษาและฟื้นฟูผู้ที่ติดยาเสพติดโดยให้ชื่อว่า โรงพยาบาลธัญญารักษ์ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2529 ทางโรงพยาบาลได้จัดให้มีการรักษาในรูปแบบชุมชนบำบัดขึ้น ซึ่งวิธีการรักษาแบบนี้เป็นการรักษารูปแบบหนึ่งในขั้นฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่จะทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดสามารถปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงรวมไปถึงทำให้เกิดการพัฒนาตนเองในทางที่ดีขึ้น มีการเรียนรู้และรับประสบการณ์ที่ดีในทางที่เพิ่มขึ้นซึ่งก็จะมีวิธีการหลายวิธี เช่น การใช้ชีวิตบำบัด คือ การให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้แบ่งหน้าที่ทำงาน เป็นการทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้อยู่เฉย ๆ คนเองยังสามารถทำประโยชน์ได้ เช่นมีทีมงานเกษตร พืช ัตว์ ทีมงานช่างและทีมงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้ทางศูนย์ชุมชนบำบัดจะให้ผู้เข้ารับการบำบัดในศูนย์ฯ ดูแลซึ่งกันและกัน โดยจะมีการแบ่งหน้าที่กันออกเป็นฝ่ายควบคุมกิจกรรม หัวหน้าผู้ดูแลและผู้ช่วยผู้ดูแล ผู้ดูแลและรับผิดชอบทีมงาน หัวหน้าทีมงานและสมาชิกทีมงานโดยจะมีเจ้าหน้าที่ของทางศูนย์ชุมชนบำบัด โรงพยาบาลธัญญารักษ์คอยดูแลให้ความช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแนะนำ โดยแต่ละตำแหน่งหน้าที่จะมีความสำคัญแตกต่างกันออกไป ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้จะเป็นวิธีที่ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความภาคภูมิใจในหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง ดังเช่นที่อัครินทร์ วัฒนไพลิน (2539) ได้กล่าวว่า กิจกรรมทางสังคมใด ๆ ที่บุคคลรับรู้จะได้รับ การส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองหรือการได้รับความช่วยเหลือเพื่อจัดการกับความเครียดได้นั้น เท่ากับว่าเป็นการให้การสนับสนุนทางสังคมแก่บุคคล การที่บุคคลได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่

บุคคลรับรู้หรือประเมินได้ว่าคนได้รับความช่วยเหลือและได้รับการตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ก็จะเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนทางสังคมด้วยเช่นกัน อีกทั้งการอยู่ในสถานบำบัดบำบัด หรือโรงพยาบาลก็เท่ากับว่าผู้ติดยาเสพติดแล้วต้องการจะเลิกเสพยาเสพติดผู้นั้นอยู่ในที่ที่ปลอดภัย ปลอดภัยจากยาเสพติด และที่สำคัญเป็นสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมที่ทำให้ได้ผู้ที่เข้ามาอยู่นั้นรู้สึกว่าคุณได้รับความอบอุ่น และยังทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดรู้สึกว่าคุณเป็นเสมือนสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัวใหม่อีกแห่งหนึ่งซึ่งในที่แห่งนี้ทุกคนเป็นเพื่อน พี่และน้อง และที่สำคัญเป็นสถานที่ ที่ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีกำลังใจที่แข็งแรงและเข้มแข็งขึ้น

1.2 ประสิทธิภาพของการเข้ารับการบำบัดรักษาในรูปแบบชุมชนบำบัดโรงพยาบาลธัญญารักษ์ต่อการนำไปสู่การตัดสินใจเลิกหรือกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ

ในการทำการศึกษานี้ผู้วิจัยทำการศึกษาในเรื่องของการสนับสนุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดซึ่งผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาจากกลุ่มผู้เข้ารับการบำบัดรักษาในศูนย์ชุมชนบำบัดโรงพยาบาลธัญญารักษ์ โดยศึกษาจากแนวทางการบำบัดรักษาโดยวิธีชุมชนบำบัดซึ่งเป็นวิธีการหรือแนวทางที่จะช่วยให้ผู้ที่ต้องการจะเลิกเสพยาเสพติดให้สามารถปรับตัวทั้งทางร่างกายและจิตใจให้มีความเข้มแข็งและแข็งแรงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามวิธีการบำบัดรักษาแบบชุมชนบำบัดนี้ก็เป็นสังคมสมมติที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดรักษารู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ที่ยังได้รับการสนับสนุนทางสังคมไม่ว่าจะเป็นในด้านของอารมณ์ รูปธรรมหรือด้านข้อมูลข่าวสารและกระบวนการเหล่านี้ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่จะทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดภาวะร่างกายและจิตใจที่เข้มแข็งเพียงพอที่จะไม่หวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก หากคนในสังคมหรือคนในครอบครัวของผู้ที่ติดยาเสพติดไม่ให้ความร่วมมือที่จะช่วยให้ผู้ที่ติดยาเสพติดมีกำลังใจที่จะเลิกเสพยาเสพติด อีกทั้งยังแสดงท่าทีรังเกียจ ไม่ไว้วางใจ ไม่ดูแลเอาใจใส่ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้เป็นบ่อเกิดของความเครียดและความน้อยเนื้อต่ำใจ เกิดความอ่อนแอในจิตใจ และในที่สุดก็จะส่งผลให้ผู้ที่ถูกติดยาและกำลังใจจะเลิกเสพยาเสพติดได้แล้วหวนกลับไปเสพยาเสพติดได้อีกครั้ง แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่ต้องการจะเลิกเสพยาเสพติดจะต้องพยายามฝึกฝนกำลังใจของตนเองให้เข้มแข็งและยังต้องมีการสร้างกำลังใจให้กับตนเอง ไม่หวังพึ่งแต่จะพึ่งผู้อื่น ไม่คาดหวังอะไรจากผู้อื่นมากเกินไป ตรงกับการศึกษาของ ชาญคณิต ก. สุริยณี และคณะ (2529,บทคัดย่อ) ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยจากสภาพที่อ่อนแอเป็นปัจจัยสำคัญที่คอยผลักดันให้ผู้ติดยาเสพติดกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำและส่วนใหญ่ยอมรับว่าตนเองมีจิตใจที่อ่อนแอ ซึ่งก็เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่จะต้องพยายามทำการแก้ไขและเอาชนะให้ได้ มิใช่จะต้องให้บุคคลอื่นคอยให้ความช่วยเหลือเสมอไป เท่าที่ได้รับการรักษาที่

ผ่านมายังไม่สามารถที่จะสร้างสภาพจิตใจที่เข้มแข็งดังที่ตั้งใจเอาไว้ได้ การรักษาดูที่โรงพยาบาลก็จะช่วยได้เพียงร่างกายเท่านั้นเมื่อพิจารณาวิธีการบำบัดรักษาของศูนย์ชุมชนบำบัด โรงพยาบาลรัฐญารักษ์ จะเห็นได้ว่ากิจกรรมส่วนใหญ่เป็นส่วนประกอบของการให้การสนับสนุนทางสังคมทั้ง 3 ประเภท เช่น การให้กลุ่มเพื่อนเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกันเป็นการให้การสนับสนุนในด้านอารมณ์ การให้วิชาชีพหรือความรู้ในด้านต่าง ๆ เป็นการให้การสนับสนุนในด้านรูปธรรม หรือแม้แต่การให้คำปรึกษาแนะนำเมื่อผู้เข้ารับการบำบัดเกิดปัญหาที่เป็นการให้การสนับสนุนด้านข้อมูล ซึ่งในการบำบัดรักษาโดยวิธีชุมชนบำบัดนี้เท่ากับเป็นการให้การสนับสนุนทางสังคม โดยการสร้างความรู้สึกทำให้ผู้ที่เข้ารับการบำบัดเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม รู้สึกว่าตนยังมีค่า มีความสำคัญ และยังมีคนคอยรัก คอยเป็นห่วงเป็นใย ให้การดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับ “โรจน์” เด็กหนุ่มวัย 19 ปี คิดยาบ้า โรจน์ใช้ยาเสพติดเนื่องจากอยากลองเพราะมีเพื่อน ชักชวน แต่โรจน์ก็ตัดสินใจที่จะเลิกยาเสพติดและเข้ามารับการบำบัดรักษาที่โรงพยาบาลรัฐญารักษ์ด้วยสาเหตุที่ว่า สังคมที่โรจน์อยู่ไม่ยอมรับในตัวของโรจน์ โดยโรจน์เล่าว่า “ ตอนนั้นผมไม่มีอะไรเลย งานก็ไม่มีทำ เงินก็ไม่มี เค้ารู้ผมคิดยาคนอื่น ๆ ก็ไม่อยากคบ หรือแม้แต่พูดคุยด้วย ผมรู้สึกแย่มาก ร่างกายก็ไม่ไหวด้วย เลยตัดสินใจเข้ามาเลิกยาที่นี่ พอเข้ามาอยู่ที่นี้ผมมีกลุ่ม มีเพื่อน พอผม มีปัญหาทุกคนก็จะช่วยกันดูแลซึ่งกันและกันคอยเตือนกันทำให้ผมมีกำลังใจมากขึ้น ” ดังนั้นการที่ ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความเข้าใจในตัวเอง แล้วสามารถพัฒนาตนเองไปในขั้นที่สามารถเข้าใจผู้อื่นได้นั้นเกิดจากการที่ในกลุ่มผู้บำบัดมีการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน คอยคัดเตือนกัน สิ่งนี้จะเป็น พื้นฐานให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีกำลังใจดีขึ้น มีความพร้อมที่จะได้รับการบำบัดต่อไปดังเช่นที่ เพนเดอร์ (Pender , 1987,p.396) ได้กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับที่รัก ได้รับการยกย่องให้มีความภาคภูมิใจและรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าและยังเป็นที่ต้องการจากกลุ่มสังคมที่มีความเฉพาะเจาะจง

2. ปัจจัยที่เกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมต่อกระบวนการตัดสินใจในการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติด

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากสัมภาษณ์ การทำกระบวนการกลุ่ม (focus group) และการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัยพบว่า สาเหตุของการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดนั้นเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน เพื่อง่ายต่อการประกอบหรือปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งไม่เพียงพอที่จะสามารถทำให้เกิดการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดได้ ดังนั้นจากการศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้องกับการสนับสนุนทางสังคมที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดออกเป็น 2 ด้าน คือ ปัจจัยส่วนบุคคล และ ปัจจัยจากผลกระทบต่าง ๆ ต่อการตัดสินใจเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

2.1.1 คุณลักษณะหรือเอกลักษณ์ทางสังคมของกลุ่มศึกษา (Social identity)

คุณลักษณะหรือเอกลักษณ์ทางสังคมของบุคคลได้แก่ สถานภาพและบทบาททางสังคมของบุคคลซึ่งจะเป็นแหล่งที่บ่งบอกถึงตำแหน่งและความสำคัญของบุคคลในสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรม สุขภาพและภาวะสุขภาพของบุคคลได้ จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า กลุ่มศึกษามีอายุระหว่าง 19 – 45 ปี และเริ่มใช้ยาเสพติดตั้งแต่อายุประมาณ 11 – 20 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่อยู่ในวัยรุ่น มีความคิดตนเอง อยากรู้ อยากลอง นอกจากนั้นยังไม่มีประสบการณ์หรือวิจรรณญาณในการเลือกจัดการกับปัญหาที่ตีเท่าที่ควร จึงมีผลต่อการตัดสินใจเลิกที่จะเสพยาเสพติดได้ง่าย ดังเช่นกรณีของอิงที่เริ่มเสพยาเสพติดจากการเห็นเพื่อน ๆ เสพทำให้เกิดการอยากลอง และกลัวว่าตนเองจะไม่สามารถเข้ากลุ่มได้หากไม่เสพยาเสพติดเหมือนกันกับเพื่อนคนอื่น ๆ “ ตอนนั้นผมคิดว่าเพื่อน ๆ ในกลุ่มผมใช้ยา กันทุกคนก็ไม่ได้เห็นมีใครเป็นอะไร ยังสนุกสนาน เรียน เล่น ก็ปกติ ผมก็เลยคิดว่าเสพยานิด ๆ หน่อย ๆ คงไม่เป็นไร ดูท่าที่อีกต่างหาก แล้วอีกอย่างในเมื่อเพื่อน ๆ ทุกคนในกลุ่มเค้าใช้ยา ฯ แต่ผมไม่ใช่อยู่คนเดียว ตอนนั้นผมคิดว่าผมคงจะอยู่กลุ่มนี้ไม่ได้ ผมก็เลยลองใช้ด้วย ” ส่วนกิจจกล่าวไว้ว่า “ ผมเองคิดยาเสพติดตั้งแต่อายุ 18 – 19 ปี ตอนนั้นตามเพื่อน เพื่อนบอกว่าดีผมก็ว่าดี เชื่อกันมากกว่าพ่อแม่เสียอีก มีปัญหานิด ๆ หน่อย ๆ ก็ใช้ยานี้แหละช่วยแก้ปัญหา แต่พอมาระยะหลัง ๆ อายุเริ่มมากขึ้นเริ่มเรียนรู้ว่าอะไรดีไม่ดีก็พยายามที่จะแก้ไขได้มั่ง ไม่ได้มั่ง เวลามีปัญหาอะไรก็พยายามไม่ใช้ยา ฯ เพราะก็รู้ว่ามันไม่ดี เป็นผลเสียต่อร่างกายแล้วตอนนี้ผมเองก็อายุมากขึ้นใช้ยามาก ๆ ก็ไม่ไหว เวลาผมเสพยาครบครันก็เคืองรอนไปด้วยเพราะจะเสพซั๊กที่มันก็ต้องใช้เงิน ผมเองจริง ๆ ก็พยายามเลิกยามาก็หลายครั้งแต่ก็ยังไม่ได้ซั๊กที่แต่คราวนี้ว่าจะต้องทำให้ได้ ครบครันผมจะได้รู้สึกดีขึ้นบ้างที่มีหัวหน้าครอบครัวที่ไม่ติดยา ฯ ” ตรงกับการศึกษาของเบลล์ (Bell ; 1997 , p.133-137) พบว่าบุคคลที่มีอายุแตกต่างกันจะเลือกใช้วิธีการเผชิญปัญหาที่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับ ลาซารัส และ โฟล์คแมน (Lazarus & Folkman ; 1984 , p.172) กล่าวว่าเมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้นผ่านภาวะวิกฤติยามากจะมีประสบการณ์มากขึ้น สามารถที่จะใคร่ครองและตัดสินใจเลือกวิธีการเผชิญปัญหาได้ดีขึ้น

ส่วนระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมีอาชีพรับจ้างมีรายได้ประมาณ 3,000 – 15,000 บาท / เดือน เนื่องจากกลุ่มศึกษาส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ซึ่งบางราย

จำเป็นจะต้องทำงานหนักหรืออาจจะต้องทำงานในช่วงเวลากลางคืน การใช้ยาเสพติดจึงมีบทบาทในชีวิตของกลุ่มศึกษามากพอสมควร ดังกรณีของกรม ซึ่งเคยทำงานเป็นกัปตันร้านอาหารซึ่งต้องทำงานในเวลากลางคืน ดังนั้นการใช้ยาบ้าช่วยกระตุ้นประสาทให้ตื่นตัวในเวลากลางคืนจึงมีผลต่อกรมมากกรมกล่าวว่า “ ผมก็ไม่รู้จะทำอย่างไร กลางคืนทำงานแล้วมันง่วงพอเพื่อนแนะนำให้ใช้ยาบ้า บอกว่ามันจะช่วยทำให้ผมทำงานได้ทนขึ้นผมก็ลอง แล้วมันก็ได้ผล ผมก็ใช้มาเรื่อย ๆ โดยไม่ได้นึกถึงผลเสียของมัน ” นอกจากนั้นสถานะภาพของกลุ่มศึกษาเกือบทั้งหมดยังเป็นโสด มีเพียงรายเดียวเท่านั้นที่แต่งงานแล้ว เนื่องจากการที่กลุ่มศึกษาเสพยาเสพติดนั่นเองที่เป็นเหตุผลทำให้กลุ่มศึกษารายรายต้องเลิกอยู่กับคนรัก ด้วยเหตุผลที่ผู้ใหญ่ของอีกฝ่ายไม่ยอมรับและไม่ไว้ใจหรือไม่เชื่อว่ากลุ่มบำบัดจะสามารถเลิกยาเสพติดได้จริง ดังเช่นกรณีของวิทย์ที่เล่าว่า “ ตอนนั้นผมมีแฟน ผมเคยเกือบจะเลิกยาเสพติดได้แล้วผมอยากเลิกยาฯ ให้เค้ารู้สึกสบายใจและมั่นใจในตัวผม แต่พอทางบ้านเค้ารู้ว่าผมเคยติดยาฯ เค้าก็ไม่ฟังเลยเถยว่าผมเลิกยาฯ แล้ว เค้าบอกให้เราเลิกกันโดยเด็ดขาด เค้าไม่ไว้ใจผม ก็อย่างว่าแหละใครจะมาเชื่อใจคนเคยติดยาฯ ผมก็เลยประชดกลับไปเสพยาเสพติดอีกจริง ๆ ชะเลย ” จากการศึกษาของ สุริรา วิสารทพงศ์ (2531) กล่าวว่า ในขณะที่ผู้ติดยาเสพติดเผชิญกับ เหตุการณ์วิกฤติในชีวิต ผู้ติดยาเสพติดมีความเครียดมากแต่ความเครียดจะคลี่คลายลงถ้าได้รับการสนับสนุนทางสังคมในด้านต่าง ๆ จากบุคคลที่คนต้องการ หากไม่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมเหล่านี้ก็จะส่งผลให้ผู้ติดยาเสพติดกลับไปเสพยาเสพติดอีกครั้ง ดังนั้นผู้ที่มีบทบาทในชีวิตของกลุ่มศึกษาส่วนใหญ่้นั้นนอกจากจะเป็นคนในครอบครัว เช่น พ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง ที่อยู่ใกล้ชิดแล้ว ภรรยาหรือคนรักก็มีส่วนในการตัดสินใจเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดด้วยเช่นกันเนื่องจากผู้ที่เสพยาเสพติดหรือกลุ่มศึกษาเห็นว่าเมื่อคนจะเป็นหัวหน้าครอบครัวแล้วจำเป็นจะต้องมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นและควรจะปฏิบัติตัวให้คนรักมีความมั่นใจว่าตนจะสามารถมีความมั่นคงในชีวิตเมื่อใช้ชีวิตร่วมกัน

2.1.2 ประสพการณ์ชีวิตของกลุ่มศึกษา

เมื่อพิจารณาจากประสพการณ์ในชีวิตของกลุ่มศึกษาแล้วพบว่ากลุ่มศึกษามีพื้นฐานชีวิตที่แตกต่างกันซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 กลุ่มศึกษาที่มีฐานะครอบครัวอยู่ในระดับปานกลางจนถึงฐานะดี พ่อและแม่หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวไม่ค่อยมีเวลาดูแลเอาใจใส่ หรือบางรายต้องไปเรียนในที่ไกลจากบ้าน ไม่มีผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองคอยดูแล จำเป็นต้องดูแลตนเองฉะนั้นเมื่อเกิดปัญหาจึงจำเป็นต้องแก้ไขกับปัญหานั้น ๆ ด้วยตนเองหรืออาจจะต้องปรึกษาเพื่อนที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกันให้ช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นซึ่งในบางครั้งก็ไม่สามารถจัดการกับปัญหานั้น ๆ ได้ ในทางตรงกันข้ามอาจยังเป็นเหตุผลให้เกิดการแก้ไขปัญหาคิดหรืออาจจะมีการชักชวนกันแก้ปัญหามาโดยการหนีปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งก็เป็นสาเหตุ

ของการนำไปสู่การเสพยาเสพติดได้อีกด้วย ดังกรณีของ คี ว่าต้องไปเรียนที่ออสเตรเลียตั้งแต่อายุประมาณ 13 - 14 ปี ซึ่งเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่ควรจะต้องมี พ่อ แม่หรือผู้ใหญ่คอยให้คำปรึกษาเมื่อมีปัญหาเนื่องจากจะได้ไม่แก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างผิด ๆ “ ผมอยู่ที่โน่น เพื่อน ๆ เค้าใช้ยา ๆ กัน ผมเห็นเวลาเค้าใช้ยาฯ ทำทางเหมือนมีความสุข เพื่อน ๆ เค้าก็เลยช่วยให้ผมลองใช้ เวลาผมเหงา ๆ จะได้หายเหงา เค้าว่าอย่างนั้น ผมก็เลยลองใช้ แล้วผมก็ติดมัน ” เช่นเดียวกับฉัตรที่กล่าวว่า “ ตอนผมติดยาฯ พอเพื่อนมันชวนใจก็อยากลอง อีกใจก็ไม่อยากเพราะกลัว แต่ก็ไม่รู้จะปรึกษาใครก็ถาม ๆ เพื่อนถามไปถามมา ชวนกันไปชวนกันมาก็ติดยาฯ กันหมดเลย ” ซึ่งตรงกับการศึกษาของกึ่งแก้ว เกศโกวิทและคนอื่น ๆ (2530) ได้ศึกษาถึงปัญหาเสพยาเสพติดให้โทษในทัณฑสถานบำบัดพิเศษขอนแก่นพบว่า สาเหตุสำคัญที่เป็นปัจจัยผลักดันให้มีการเสพยาหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด คือ ความไม่สบายใจหรือคับข้องใจ อยากลอง อยากสนุกสนานกับเพื่อนฝูง ซึ่งส่วนมากปัญหาที่ไม่สบายใจส่วนใหญ่มาจากปัญหาด้านครอบครัว ประกอบกับมีสาเหตุผลักดันอื่น ๆ และที่สำคัญการที่กลุ่มศึกษาอยู่ใกล้ชิดกับเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ ผู้ปกครอง ทำให้เพื่อนมีอิทธิพลกับตัวกลุ่มศึกษามาก ดังนั้นความวิตกกังวลหรือเกรงกลัวว่าจะไม่สามารถเข้ากับเพื่อนหรือคนในกลุ่มได้จึงจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตัวตามเพื่อนในกลุ่ม เมื่อเพื่อนชักชวนให้ลองเสพยาเสพติดก็เป็นการง่ายที่กลุ่มศึกษาจะเลือกที่จะใช้ยาเสพติดด้วยเหตุผลที่ว่าจะได้เป็นบุคคลที่เพื่อนยอมรับ

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก มีความอยากรู้อยากลอง ฉะนั้นการที่พ่อแม่และผู้ปกครองจะต้องคอยให้การดูแลเอาใจใส่ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญเพื่อที่จะทำให้บุตรหลานของตนเป็นคนที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถคิดหรือตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิดหรือสิ่งใดดีและสิ่งใดไม่ดี

ลักษณะที่ 2 กลุ่มศึกษาที่มาจากครอบครัวที่แตกแยกหรือครอบครัวที่มีปัญหาภายในครอบครัว ขาดการได้รับความรัก ความอบอุ่นจากพ่อและแม่ เป็นผลทำให้กลุ่มศึกษาารู้สึกว่าตนเองนั้นอยู่คนเดียวในโลก ไม่มีใครรัก ไม่มีใคร สนใจ และพยายามที่จะหาทางออกให้กับตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ลืมความทุกข์หรือความรู้สึกที่ไม่ดีที่เกิดขึ้น ซึ่งการใช้ยาเสพติดเป็นที่พึ่งนั้นก็เป็นการหนึ่งที่กลุ่มศึกษาเลือกที่จะใช้ เนื่องจากกลุ่มศึกษามีความเชื่อว่ายาเสพติดจะทำให้คนรู้สึกดีขึ้น รู้สึกผ่อนคลาย ลืมความรู้สึกแย่ ๆ ที่อยู่ในจิตใจของพวกเขาได้ และอีกประการหนึ่งที่กลุ่มศึกษาเกิดตัดสินใจเลือกที่จะเสพยาเสพติดนั้นก็เนื่องจากเหตุผลที่ว่าเป็นการประชดพ่อและแม่ ซึ่งในทางเดียวกันคือกรณีของกลุ่มศึกษาบางรายเคยหยุดยาเสพติดได้แล้ว แต่ไม่ได้รับความไว้วางใจ เชื่อใจ หรือแม้แต่ไม่ได้รับกำลังใจจากครอบครัวเลย ก็จะเป็นสาเหตุทำให้บุคคลผู้นั้นเกิดความเสียใจ น้อยใจ และเกิดความท้อแท้ใจที่จะพยายามเลิกยาเสพติดและที่สำคัญก็จะเป็นสิ่งที่ทำให้กลุ่มศึกษาารู้สึกว่าตนเองนั้นเป็นบุคคลที่ไร้ค่า ไม่มีใครสนใจ และเกิดความรู้สึกไม่มีความมั่นใจตนเองและคิดว่าตนเองไม่มี

ความสามารถพอที่จะเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง เป็นผลทำให้หันกลับไปเสพยาเสพติดอีกครั้ง ดังกรณีของ พร ที่กล่าวว่า “ เมื่อก่อนเวลามีปัญหา หรือรู้สึกเบื่อ ๆ กับปัญหาที่เกิดขึ้น พอใช้ยาฯ แล้วผมจะรู้สึกดีขึ้น ลืมปัญหาต่าง ๆ ได้ ผมก็เลยเรียนรู้ที่จะใช้ยาเวลามีปัญหา ยิ่งพอคนอื่นได้เห็นเราใช้ยา เขาก็ไม่อยากจะยุ่งด้วยยิ่งทำให้เรารู้สึกว่า เราไม่มีใครเป็นเพื่อน นอกจากยาฯ นี่แหละที่ทำให้เรารู้สึกสบายขึ้นตอนนั้นผมก็เลยเลือกที่จะเสพยามากกว่าที่จะเลิกยา ” ส่วนวิทย์นั้นเริ่มมีความรู้สึกเบื่อและไม่พอใจกับชีวิตครอบครัวที่เห็นพ่อและแม่ทะเลาะกันทุกวัน ทำให้ตนเองไม่มีความสุข จึงเลือกที่จะเสพยาเสพติดให้ลืมความรู้สึกที่ไม่ดีเหล่านั้น “ แอว ๆ บ้านผมหาฯฯ ได้ง่าย พอผมรู้สึกเบื่อ ๆ เศ็ง ๆ เพื่อนก็แนะนำให้ใช้ยาฯ มันบอกว่าจะทำให้ผมรู้สึกดีขึ้น ผมก็เลยลอง ก็ใช้เวลาเสพมันลืมทุกอย่างเลย มีอยู่วันหนึ่งผมเห็นเค้าทะเลาะกันอีก ผมก็เมื่อ ทุนไม่ไหวเลยหนีไปอยู่กับเพื่อนที่ประจวบฯ ซึ่งไม่ได้อยู่บ้านผมก็ยิ่งทำให้ผมมีโอกาสเสพยามากขึ้นด้วย ตอนนั้นผมไม่รู้หรืออะไรดี ไม่ดี คิดอย่างเดียว จะทำอะไรให้ได้ยาฯ มา ” ตรงกับผลการศึกษาของ เสริน ปุณณะหิตานนท์ (2520 : อ้างในสุริยา วิจารณ์ ; 2530) ที่พบว่าปัจจัยที่นำไปสู่การเสพยาเสพติดนั้นปัญหาที่สำคัญ คือ การว่างงานและที่สำคัญผู้ที่คิดยาเสพติดส่วนมากจะมาจากครอบครัวที่แตกแยก ไม่มีความสุข และผู้ที่คิดยาเสพติดมักจะไม่พอใจในครอบครัวของตน เพราะครอบครัวไม่มีความสุข ไม่ราบรื่น มีความขัดแย้งกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจากสิ่งที่เป็นต้นเหตุของการตัดสินใจเสพยาเสพติดนั้นเกิดจากภาวะดังครบบทว่า ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวหรือนุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้เสพยาเสพติด

จากประสบการณ์ชีวิตของกลุ่มศึกษาทั้ง 2 ลักษณะนั้นมีผลต่อการตัดสินใจของกลุ่มศึกษาไม่น้อย เนื่องด้วยเหตุผลที่ว่าหากกลุ่มศึกษาได้รับประสบการณ์ชีวิตที่ดีก็จะทำให้เกิดความเข้มแข็งในจิตใจ มีความมั่นคงทางอารมณ์และสามารถเผชิญกับปัญหา รวมถึงสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่จำเป็นต้องไปพึ่งพาสายเสพยา ในทางตรงกันข้ามกลุ่มศึกษาที่มีประสบการณ์ชีวิตที่เลวร้าย ขาดการได้รับความรัก ขาดความอบอุ่น ไม่ได้รับคำปรึกษาหรือคำแนะนำที่ดีที่ถูกต้องจากพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ก็จะส่งผลให้เป็นบุคคลที่ไม่มีความมั่นคงทางอารมณ์ ขาดความเชื่อมั่นและกลายเป็นคนที่ไม่มีความมั่นใจในตนเองจนอาจกลายเป็นปัญหาที่ส่งผลให้เกิดภาวะที่ไม่สามารถปรับตัวหรือเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้และในที่สุดก็จะทำให้ต้องหันไปพึ่งพาสายเสพยา ดังเช่นที่ Fuller และ Sehall-Ayers (1990 อ้างใน นงลักษณ์ บุญเยี่ยม, 2539) ที่กล่าวว่าประสบการณ์ชีวิต เช่นประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ในชีวิตที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยอดีตนั้นจะมีอิทธิพลต่อสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและส่งผลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมในปัจจุบัน ถ้าในอดีตไม่สามารถจัดการได้ก็จะมีผลทำให้ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลงและไม่มีความมั่นใจในการเผชิญกับปัญหาอีกด้วย

2.1.3 การรับรู้โทษและพิษภัยของยาเสพติด

ในการศึกษารัชนี กลุ่มศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้และความเข้าใจในโทษและพิษภัยของยาเสพติดเป็นอย่างดี แต่ด้วยเหตุผลที่ส่วนใหญ่ก่อนที่กลุ่มศึกษาจะตัดสินใจเลิกยาเสพติดนั้นยังมิได้เล็งเห็นหรือคิดถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติดที่จะเกิดขึ้นตามมามากนัก อีกประการหนึ่งนั้นก็คือยังมีความสนุกและความสุขที่ได้เสพยาเสพติดอยู่ แต่เมื่อใช้ยาเสพติดเป็นเวลานานขึ้นก็จะยิ่งทำให้ผลเสียของการเสพยาเสพติดเห็นชัดยิ่งขึ้นจึงเป็นเหตุผลทำให้กลุ่มศึกษาคัดสินใจที่จะเลิกเสพยาเสพติดจากการศึกษาของศรีนวล มาดย์สมบัติ (2538 ; หน้า 15) กล่าวว่า การรับรู้เป็นกระบวนการแปลความหมายจากการสัมผัสต่อสิ่งเร้าออกมาเป็นถึงใดสิ่งหนึ่งที่มีความหมายซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์เดิม หากไม่มีความรู้เดิมหรือสิ่งเร้านั้นไปแล้วก็จะไม่เกิดการรับรู้ต่อสิ่งนั้น ๆ และการรับรู้เป็นการแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคล ดังนั้นการรับรู้ถึงโทษนั้นอาจเกิดจากการเรียนรู้ในอดีตซึ่งอาจเคยประสบมากับตัวเองหรือคนใกล้ชิดแล้วนำมาเป็นแนวทางในการเผชิญปัญหาหรือตัดสินใจกระทำต่าง ๆ และการรับรู้ถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติดที่ไม่ถูกต้องอาจเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การเสพยาเสพติดได้ ดังนั้นเมื่อมองจากภาพรวมแล้วจะเห็นได้ชัดเจนว่า กลุ่มผู้ที่เข้ารับการบำบัดก่อนที่จะเลิกใช้ยาเสพติดนั้นรับรู้ถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติดเป็นอย่างดีแต่เนื่องจากมีความเชื่อว่ายาเสพติดมีผลทำให้มีความสุข ทำงานได้ทน และผลเสียที่เกิดขึ้นกับร่างกายและจิตใจนั้นยังเห็นไม่ชัดเจนจึงเป็นผลทำให้ไม่เกิดความกลัวและกลัวที่จะใช้ยาเสพติดต่อไปและที่สำคัญเมื่อผู้เสพยาเสพติดมีอาการขาดยา ๆ จะมีความทรมาน หุนหุน หรือที่เรียกว่า อาการลงแดง ดังนั้นอาการดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้ผู้ติดยาเสพติดที่ต้องการจะเลิกเสพยาเสพติดหันกลับมาเสพยาเสพติดอีกครั้งโดยไม่สนใจถึงผลเสียของการติดยาเสพติด เช่น วิทยได้บอกกับผู้วิจัยว่า “ ทั้ง ๆ ที่รู้โทษแต่พอมันอยากยาฯ มาก ๆ มันก็ทรมานมาก บางครั้งก็ถึงกับหน้ามืดตามัว ไม่สนใจอะไร รู้อย่างเดียวว่าอยากได้ยาฯ ทำนั่นเอง ” เช่นเดียวกับกรมที่กล่าวว่า “ ผมต้องทำงานหนัก ยิ่งเป็นงานในเวลากลางคืนด้วย โทษของยาบ้าผมก็รู้แต่ทำอะไรได้ ผมต้องทำงาน ผมก็เลยต้องเลือกที่จะต้องใช้ยาฯ ถ้าผมไม่ใช้ยาผมก็ทำงานไม่ไหว ” ซึ่งจากการศึกษาของ ชาญคณิต ก. สุริยมนิและคณะ (2529 ; บทคัดย่อ) ได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยจากสภาพที่อ่อนแอเป็นปัจจัยสำคัญที่คอยผลักดันให้ผู้ติดยาเสพติดกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำและส่วนใหญ่ยอมรับว่าตนเองมีจิตใจที่ไม่แข็งแรงพอที่จะล้มรสชาติของยาเสพติดได้ ตรงกันข้ามกลับหลงใหลรสชาติของยาเสพติดมากขึ้นไปอีกแต่เหตุผลที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มศึกษาหันกลับมาเสพยาเสพติดอีกครั้งทั้ง ๆ ที่รู้ถึงโทษ ผลเสียและพิษภัยของยาเสพติดนั้นก็คือ เมื่อมีอาการอยากยานั้นกลุ่มศึกษาจะมีความรู้ถึงทรมาน หุนหุน หรือที่เรียกกันว่าเป็นอาการลงแดง จึงทำให้กลุ่มศึกษาไม่สามารถอดทนกับอาการดังกล่าวได้และไม่สามารถเลิกเสพยาเสพติดได้

2.2. ปัจจัยจากผลกระทบต่าง ๆ จากการสนับสนุนทางสังคมที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติด

ผู้ที่เคยเสพยาเสพติดแล้วมีความต้องการอยากจะทำเลิกให้ได้นั้นเกิดจากปัจจัยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเกิดจากปัจจัยทางด้านร่างกาย จิตใจ ด้านสังคมและอีกหลายประการแต่ในขณะเดียวกัน การที่ผู้เสพยาเสพติดที่สามารถเลิกหรือยุติการเสพยาได้สักระยะหนึ่งแล้วหันกลับไปเสพยาเสพติดอีกครั้งหนึ่งนั้นก็มีความมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน เพนเดอร์ (Pender, 1987 ; p.396-397) ได้กล่าวถึงแหล่งที่บุคคลจะได้มาซึ่งการสนับสนุนทางสังคมไว้ 5 ประเภทได้แก่กลุ่มสนับสนุนตามธรรมชาติ (Natural Support System) ซึ่งเป็นแหล่งสนับสนุนที่ได้จากครอบครัว ญาติพี่น้องและอาจถือได้ว่าเป็นแหล่งที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะครอบครัวสามารถช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม มีความเข้าใจและเห็นถึงความต้องการของสมาชิกในครอบครัวและมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มสนับสนุนจากเพื่อน (Peer Support) ซึ่งเป็นการสนับสนุนที่ได้รับจากบุคคลที่ทำหน้าที่อย่างไม่เป็นทางการ มีประสบการณ์ มีความชำนาญในการตอบสนองความต้องการทั่วไปและความต้องการเฉพาะเจาะจงของสมาชิกเป็นเหตุให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จและสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์เลวร้ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มสนับสนุนจากองค์กรศาสนา (Religious Organization) เป็นสถาบันสนับสนุนที่เก่าแก่ในสังคม ช่วยให้บุคคลได้มีการแลกเปลี่ยนความเชื่อ ค่านิยม คำสอน คำแนะนำ เกี่ยวกับวิธีการดำรงชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ พระ นักบวช หมอสอนศาสนา กลุ่มปฏิบัติธรรม ฯลฯ กลุ่มที่สี่เป็นกลุ่มสนับสนุนจากกลุ่มวิชาชีพด้านสุขภาพ (Health Professional Support) เป็นแหล่งช่วยเหลือให้การดูแลให้บริการแก่ผู้ป่วย ซึ่งจะมีความสำคัญต่อการสนับสนุนที่ได้รับจากครอบครัว เพื่อนสนิทและกลุ่มเพื่อนไม่เพียงพอ และสุดท้ายกลุ่มที่ห้า เป็นกลุ่มสนับสนุนจากกลุ่มวิชาชีพอื่น ๆ (Organization Support System Not Directed by Health Professionals) เป็นการสนับสนุนจากกลุ่มอาสาสมัครในการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลบางกลุ่มในการเปลี่ยนพฤติกรรมต่าง ๆ ในทางที่ส่งเสริมให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในชีวิต

2.2.1 การสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์ (Emotional Support)

การสนับสนุนทางสังคมนั้นแต่ละบุคคลอาจจะมีการได้มาจากแหล่งต่าง ๆ ที่ต่างกันออกไป ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละบุคคลดังเช่นที่ Brown, 1986 and McElveen, 1978 (อ้างใน จริยาวัตร คมพยัคฆ์, 2531. หน้า 99-100) กล่าวว่า การสนับสนุนจากครอบครัวเป็นแหล่งสนับสนุนทาง

สังคมที่มีความใกล้ชิดกับบุคคลมากที่ถูกรองลงมาเป็นกลุ่มญาติพี่น้องและเพื่อน แต่อย่างไรก็ตาม การที่บุคคลใดจะมีความต้องการสนับสนุนทางสังคมจากแหล่งใด หรือมีความต้องการมากหรือน้อย เพียงใดขึ้นอยู่กับภาวะสุขภาพและความต้องการของบุคคลและการสนับสนุนทางสังคมนั้นเป็นการ สร้างความรู้สึกที่ดี ให้ความรัก ความผูกพัน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มีการให้การดูแลเอาใจใส่ ให้ความเชื่อถือและไว้วางใจแก่บุคคลผู้ซึ่งได้รับการสนับสนุนทางสังคมสามารถสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองให้แก่บุคคลผู้นั้นและจะส่งผลให้บุคคลเกิดความเข้มแข็งทั้งทางด้านร่างกายและ จิตใจ เกิดมีกำลังใจที่จะต่อสู้อุปสรรคหรือปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ดังเช่นที่มูฮัมหมัดและเชลเลห์ และโรเบิร์ต (Muhlenkamp & Sayles;1989, p.377 : Rebat ;1988,p.6) ได้ศึกษาเรื่องของ การสนับสนุนทางสังคมพบว่า แรงสนับสนุนทางสังคมมีผลทำให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเองและจะ ส่งผลทำให้มีพฤติกรรมด้านสุขภาพดีได้ เช่นเดียวกับไดมอน (Dimon ; 1979 , p.101 – 108) พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวในด้านขวัญและกำลังใจ

ในการศึกษาพบว่าจากประสบการณ์และความคิดเห็นของกลุ่มศึกษานั้นส่วนใหญ่เหตุผลนำไปสู่การเสพยาเสพติดและการตัดสินใจเลิกเสพยาเสพติดรวมถึงการกลับไปเสพยาเสพติดอีกครั้งหนึ่งนั้นมีสาเหตุมาจากครอบครัว เนื่องจากบุคคลในครอบครัวเป็นตัวแปรสำคัญที่จะสร้างความรู้สึกที่ดีและไม่ดีให้กับกลุ่มศึกษาได้ เพราะบุคคลในครอบครัวจัดเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับกลุ่มศึกษามากที่สุดจึงสามารถเป็นผู้ที่จะสร้างกำลังใจและความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและคนรอบข้างได้ รวมถึงเป็นผู้ที่สามารถสร้างความรู้สึกหือเห่ หมดหวัง ขาดกำลังใจในการต่อสู้และแก้ปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ได้เช่นกัน ซึ่งจากการศึกษากลุ่มศึกษาส่วนใหญ่ต้องการความรัก และการดูแลเอาใจใส่ รวมถึงความไว้วางใจจากคนใกล้ชิดเพื่อที่จะเป็นกำลังใจให้กับตนเองในการเลิกยาเสพติดให้ได้อย่างเด็ดขาด ดังเช่นกรณีของทอมที่เมื่อทำความเข้าใจกับพ่อและแม่แล้วทำให้ทอมมีกำลังใจและความตั้งใจที่จะเลิกเสพยาเสพติดให้ได้เพื่อพ่อและแม่ “ เมื่อก่อนผมรู้สึกน้อยใจที่พ่อและแม่เข้าใจผม บังคับให้ผมทำโน่นทำนี่ แต่มาเดี๋ยวนี้พ่อแม่ผมกับผมเราเข้าใจกันแล้ว และพ่อกับแม่ก็บอกว่าจะเป็นกำลังใจให้ผมให้เลิกยาให้ได้ พ่อกับแม่รักผม ผมก็รักพ่อกับแม่ ผมจะไม่ทำให้ท่านเสียใจ ” นอกจากนั้นบอยกล่าวว่า “ ตอนที่ผมพยายามจะเลิกยาแรก ๆ ผมรู้สึกว่าไม่มีใครเชื่อผมเลยว่าผมจะเลิกได้ ตอนที่ผมรู้สึกหือเห่และไม่อยากที่จะพยายามเลิกยาแล้ว แต่มานานนี้ผมทำใจได้แล้วว่าถึงคนอื่นจะไม่เชื่อว่าผมจะเลิกยาฯ ได้แต่ตัวผมก็รู้ว่าผมเลิกได้จริง ๆ แล้วผมก็ยังม่มีแม่ มีครอบครัวที่คอยเป็นกำลังใจให้ผม ” ตรงกับการศึกษาของพิสมัย ภูพิทักษ์และคนอื่น ๆ (2528 ; 28) ที่ศึกษาในเรื่องของการคิดตามศึกษา ผู้ที่ติดยาเสพติดหลังจากการได้รับการบำบัดแล้วจึงจากการศึกษาพบว่า หลังการได้รับการบำบัดแล้วสิ่งที่ผู้ติดยาเสพติดต้องการมากที่สุดคืออยากให้ทุกคนยอมรับว่าตนหายแล้วและให้ความไว้วางใจ ต้องการเป็นสมาชิกในครอบครัวที่มีความสำคัญและเป็นที่ต้องการของครอบครัว

อยากมีคนใกล้ชิดที่เข้าใจและปรึกษาได้ ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าการที่คนใกล้ชิดหรือคนในสังคมเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้ ให้ความรัก ความเข้าใจ ให้ความไว้วางใจ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการให้การสนับสนุนทางสังคมในด้านอารมณ์แก่บุคคล ก็จะถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างให้บุคคลที่ได้รับการสนับสนุนทางนั้นๆ เกิดความรู้สึกนับถือตนเองและมีความต้องการจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น

2.2.2 การสนับสนุนทางสังคมด้านรูปธรรม (Tangible Support)

ในการที่บุคคลนั้นมีโอกาสที่จะได้รับความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นในด้านของการให้บริการ การเงิน สิ่งของรวมถึงการยอมรับหรือให้ช่วยเหลือหรือทำงานด้วยนั้น เท่ากับว่าบุคคลได้รับการสนับสนุนทางสังคมในด้านรูปธรรมซึ่งการสนับสนุนในด้านนี้จะช่วยส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการสนับสนุนเกิดกำลังใจและมีความรู้สึกที่ตนเองยังเป็นบุคคลที่ผู้อื่นยอมรับ ให้ความไว้วางใจ และยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๆ ที่สำคัญจะเป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่นให้กับผู้ที่ได้รับการสนับสนุนอีกด้วย ดังนั้นเมื่อบุคคลได้รับการสนับสนุนทางสังคมในด้านรูปธรรมแล้วก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ที่ได้รับการสนับสนุนเกิดความรู้สึกนับถือตนเองและพยายามจะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นและจะยังมีความพยายามที่จะทำให้อีกผู้อื่นมีความเชื่อถือตนเองให้มากยิ่งขึ้นอีกด้วย

เนื่องจากการได้รับการสนับสนุนทางสังคมนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการตอบสนองที่คนในสังคมกระทำต่อกันอย่างมีความหมายในกลุ่มสังคมนั้น ๆ เช่น ครอบครัว ที่ทำงาน ฯลฯ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างให้บุคคลที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมเกิดความรู้สึกนับถือตนเอง ในการศึกษารั้วนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายจากศูนย์ชุมชนบำบัดโรงพยาบาลธัญญารักษ์ ดังนั้นกระบวนการบำบัดรักษารูปแบบชุมชนบำบัด โรงพยาบาลธัญญารักษ์ที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำนั้นก็เป็นส่วนที่สำคัญไม่น้อย เนื่องจากเมื่อกลุ่มเป้าหมายเลือกที่จะเข้ารับการบำบัดรักษา เพื่อที่จะเลิกยาเสพติดในศูนย์ชุมชนบำบัดแห่งนี้กลุ่มเป้าหมายจะต้องใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ชุมชนบำบัดอย่างน้อย 1 ปี และก็เป็นโอกาสให้กลุ่มศึกษาได้มีการปรับตัวทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นอาจเป็นไปในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่กลุ่มศึกษาได้มีการเรียนรู้หรือได้รับมาจากในศูนย์ชุมชนบำบัดไม่ว่าประสบการณ์ที่ได้รับนั้นจะเกิดขึ้นกับตนเองหรือคนใกล้ชิดก็ตาม เช่นในกรณีของวิทย์ ซึ่งวิทย์เล่าว่าครั้งแรกที่เข้ามาบำบัดนั้นตนเองถูกบังคับมา ตนเองไม่ได้มีความรู้สึกอยากเข้ารับการบำบัดแม้แต่นิดเดียว แต่เมื่อเข้ารับการบำบัดได้ซักระยะหนึ่งแล้ววิทย์กลับรู้สึกว่าอยากเลิกยาเสพติดให้หายขาดให้ได้ด้วยเหตุผลที่วิทย์ กล่าวว่า “ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ หมอหรือพยาบาลที่นี่ ทำให้ผมรู้สึกว่าตัวผมมีค่า และสามารถทำประโยชน์ให้กับคนที่ผมรักได้อีกมากถ้าผมไม่ติดยาเสพติด นอกจากนั้นพวกพี่ ๆ เขาก็ยังดูแลในเรื่องต่าง ๆ

เปิดโอกาสให้พวกผมได้ทำงาน ตอนให้ทำโน่นทำนี่ และผมก็รู้สึกว่ามีผมได้ทำงานผมก็เป็นคนที่ มีประโยชน์ เมื่อผมอยู่จนจบโปรแกรมผมก็จะออกไปเป็นคนที่มีประโยชน์ ” ซึ่งจากการศึกษาของ ครีร์คน์ เวรพาณิชย์ (2530; หน้า 60) กล่าวว่าผู้ป่วยที่เข้ารับการบำบัดทางจิตได้รับการสนับสนุนทาง สังคมไม่ว่าจะเป็นจากครอบครัวหรือเจ้าหน้าที่ก็จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบำบัด รักษาเสถียรในชั้นตอนพิเศษในทางที่ดีขึ้นแตกต่างจากกลุ่มควบคุมชัดเจน สอดคล้องกับแนว คิดของ Fuller & Schall – Ayers (1990 ,อ้างในนงลักษณ์ บุญเยี่ยม ; 2537, หน้า 14) ซึ่งกล่าวว่า ประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ของชีวิตที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยอดีตนั้นจนถึงปัจจุบันจะมีอิทธิพลต่อ สถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันกับที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและจะส่งผลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมใน ปัจจุบันถ้าในอดีตไม่สามารถจัดการ ได้ก็จะมีผลทำให้ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลงและเกิดความ ไม่มั่นใจในการเผชิญกับปัญหาอีกด้วย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มศึกษาที่ได้รับประสบการณ์ชีวิตในเรื่องราวของการได้รับ การสนับสนุนทางสังคมด้านรูปธรรมในทางที่ไม่ดีนั้น ไม่ว่าจะเป็นหรือไม่ได้รับความไว้วางใจหรือไม่ ได้รับโอกาสในการทำงานก็จะเป็สาเหตุของการเริ่มต้นที่จะทำให้เกิดกลุ่มศึกษาเกิดความน้อยใจ และเกิดความไม่มั่นใจในการกระทำพฤติกรรมใด ๆ อีกทั้งยังทำให้เกิดความรู้สึกท้อแท้และสิ้นหวัง ในการพยายามที่จะเลิกยาเสพติดให้ได้อย่างเด็ดขาดและในที่สุดก็จะทำให้เขากลับไปเสพยาเสพติด อีกครั้งส่วนในกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมในด้านรูปธรรมในทางที่ดีนั้นก็เท่ากับว่าเป็น ส่วนหนึ่งที่จะช่วยทำให้กลุ่มศึกษาเกิดกำลังใจและความรู้สึกมั่นใจอีกทั้งส่งผลให้กลุ่มศึกษาเกิด ความรู้สึกภาคภูมิใจที่ตนได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและที่สำคัญจะช่วยให้เกิดความพยายามที่จะเลิก ยาเสพติดให้ได้

2.2.3 การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Support)

การที่บุคคลจะมีความรู้สึกว่าคุณได้รับการรัก ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากคนในสังคมนั้น นอกจากคนในสังคมหรือผู้ใกล้ชิดจะต้องให้รักและความเข้าใจอย่างจริงใจแล้ว การให้คำปรึกษา แนะนำ หรือการให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ แล้วยังเป็นสิ่งที่จะช่วยทำให้ผู้ได้รับการสนับสนุนทาง สังคมมีความรู้สึกว่าคุณนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ยังมีคนคอยเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือแนะนำ ให้คำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา ซึ่งตามแนวคิดของคอบบ์ (Cobb ,1976;P.300) ก็ได้กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นข้อมูลหรือข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ทำให้ผู้รับ เชื่อว่า ได้รับการรักและการดูแลเอาใจใส่มีความรู้สึกว่าคุณค่าและได้รับการยกย่องเป็น ส่วนหนึ่งของเครือข่ายของการสื่อสารและความผูกพันซึ่งกันและกัน

ผู้วิจัยพบว่า การรักษารูปแบบชุมชนบำบัดเป็นการบำบัดผู้ที่ติดยาเสพติดโดยการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นจากภายในของผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษา เป็นการสอนให้ผู้ที่ต้องการจะเลิกเสพยาเสพติดเรียนรู้จะทำความเข้าใจตัวเองและพยายามทำความเข้าใจคนรอบข้าง อีกทั้งยังเป็นการฝึกให้มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ขอมรับทั้งความความคิดเห็นของผู้อื่น ที่สำคัญยังสอนให้รู้จักที่จะยอมรับว่าตนเองเป็นผู้ผิดเมื่อตนเองกระทำความผิด ไม่โทษผู้อื่นแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ก็ยังมีความสำคัญคือมีการสอนให้ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาเกิดความรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่า สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้โดยมีการแบ่งงานหรือหน้าที่รับผิดชอบให้กับผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษา ด้วยซึ่งจากแนวความคิดของ คอบบ์ (Cobb, 1976) ได้กล่าวว่า กระบวนการสนับสนุนทางสังคมเป็นข่าวสารน่าที่จะทำให้บุคคลเกิดความเชื่อหรือความรู้สึกเป็นสมาชิกของกลุ่มและมีความรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีส่วนเป็นเจ้าของกลุ่มนั้น นอกจากนี้กระบวนการบำบัดโดยใช้วิธีแบบชุมชนบำบัดนั้น เป็นวิธีที่แสดงให้เห็นถึงการมีบทบาทในการดำเนินการให้การสนับสนุนทางสังคมซึ่งการก่อให้เกิดการปรับตัวของผู้ที่เข้ารับการบำบัด พบว่ามีการให้คำปรึกษาและให้ความรู้ คำแนะนำ และมีการสร้างกำลังใจให้กับผู้เข้ารับการบำบัดเพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีและมีความรู้สึกว่าคุณค่ากับสังคม อีกประการหนึ่งคือการได้รับรางวัลหรือของขวัญตอบแทนการทำความคิดดี ไม่ว่าจะเป็นการเลื่อนตำแหน่งหรือบทบาทหน้าที่ภายในศูนย์ชุมชนบำบัดหรือการได้รับการอนุญาตให้ลากลับบ้าน ซึ่งทั้งหมดนี้ก็เท่ากับเป็นการให้การสนับสนุนทางสังคมในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นการให้การสนับสนุนทางด้านอารมณ์คือการให้ความรัก ความจริงใจ การดูแลเอาใจใส่ การสนับสนุนทางด้านรูปธรรม ก็คือการได้รับการบริการด้านต่าง ๆ การได้รับรางวัล ของขวัญ หรือแม้แต่การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร ก็คือการให้คำแนะนำหรือความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่ผู้ที่เข้ารับการบำบัด ดังเช่นที่ นันกล่าวว่า “ เวลามีปัญหาหรือรู้สึกไม่สบายใจ ไม่รู้จะปรึกษาใครอย่างน้อยเมื่อผมอยู่ที่นี้ก็คอยมีคนให้คำปรึกษาและแนะนำ คอยสอนให้พวกเราว่าเราควรทำหรือไม่ควรทำอะไร ไม่ได้ห้ามแต่ให้เหตุผลกับเรา แล้วให้เราตัดสินใจด้วยตนเอง มันทำให้ผมรู้สึกดีมากเลย ” ผลการศึกษาตรงกับผลการศึกษาของพิสมัย ฤทธิรักษ์ และคนอื่น (2528) ที่ศึกษาในเรื่องของการติดตามศึกษาผู้ที่ติดยาเสพติดหลังจากการได้รับการบำบัดรักษาแล้วพบว่า หลังจากการได้รับการบำบัดสิ่งที่ผู้ติดยาเสพติดต้องการมากที่สุดคือ อยากได้รับการยอมรับว่าตนเลิกยาเสพติดได้แล้วและยอมรับที่จะให้ความไว้วางใจ ต้องการการเป็นสมาชิกในครอบครัวที่มีความสำคัญและเป็นที่ต้องการของครอบครัว อยากมีคนใกล้ชิดและให้คำปรึกษาได้

จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มศึกษาส่วนใหญ่ก่อนเข้ารับการบำบัดรักษานั้นขาดผู้ที่ให้คำแนะนำหรือให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาเสพติดแต่สิ่งที่ทำให้ทราบถึงประโยชน์และโทษคือการทดลองหรือการลองผิดลองถูกโดยใช้ยาเสพติดจริง ๆ ซึ่งการขาดการได้รับคำแนะนำที่คืบหน้าเท่า

กับบุคคลขาดการสนับสนุนทางสังคมในด้านข้อมูลที่ดีและผลที่ตามมานั้นส่วนหนึ่งพบว่าทำให้กลุ่มศึกษาเกิดความรู้สึกน้อยใจ สับสน และเกิดความเครียดและเมื่อเกิดปัญหาขึ้นก็ไม่รู้ว่าจะไปปรึกษากับใครดังตัวอย่างของฉัตร ซึ่งเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ เมื่อก่อนเวลามีปัญหาก็ปรึกษาเพื่อน บางทีก็ให้คำปรึกษาที่ดี บางทีก็ให้คำปรึกษาไม่ดี ถูกมันั้คิดมันั้ ไม่กล้าปรึกษาผู้ใหญ่ กลัวเค้าตำ เพื่อนผมก็มีไม่มาก ส่วนใหญ่ก็พวกที่คิดยาด้วยกัน จนบางครั้งทำให้ผมรู้สึกที่ผมไม่มีใครที่จริงใจกับผมเลย แต่มาเดี๋ยวนี้ผมมาอยู่ที่นี้ผมรู้สึกว่ามีเพื่อนที่ดี ผมมีคนที่ยกยอดูแลให้คำปรึกษา แนะนำ แล้วถึงผมจะจบโปรแกรมออกไปแล้วผมก็มั่นใจว่าถึงผมจะ ไม่มีใครผมก็ยังมียุเพื่อนที่ดีอยู่ที่นี่ ” ผลการศึกษาคครั้งนี้ตรงกับแนวคิดของไวส (Weiss , 1947.P.17-26) ซึ่งได้กล่าวว่าการได้รับการสนับสนุนการได้รับคำชี้แนะ (The Obtaining of Guidance) หมายถึง การได้รับความจริงใจการได้รับความช่วยเหลือทางอารมณ์ การชี้แนะข้อมูลข่าวสารจากบุคคลที่ตนศรัทธาและคำพูดที่เชื่อถือได้ เมื่อเกิดความเครียดหรือภาวะวิกฤติ ถ้าขาดการสนับสนุนก็จะยิ่งทำให้บุคคลรู้สึกท้อแท้สิ้นหวัง นอกจากนั้นยังพบว่ามีการรับรู้หรือความเข้าใจที่ผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เนื่องจากในการเสพยาเสพติดในระยะแรก ๆ ผู้เสพยาจะไม่ค่อยสังเกตเห็นถึงผลเสียที่เกิดขึ้นกับร่างกายแต่เมื่อเสพยาไปเป็นระยะเวลาานก็จะเริ่มรับรู้ถึงผลเสียที่แท้จริงของยาเสพติดซึ่งในบางครั้งการรับรู้ถึงผลดีและผลเสียของยาเสพติดนั้นกลุ่มศึกษากล่าวว่า “ ได้รับข้อมูลต่าง ๆ จากเพื่อนว่า ยาเสพติดชนิดต่าง ๆ ดีหรือไม่ดีเพื่อนจะเป็นคนบอกหรือแนะนำให้ลอง ” ดังนั้นหากบุคคลได้รับการสนับสนุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารในสิ่งที่ไม่ถูกต้องก็จะมีผลต่อการกลับไปเสพยาเสพติดได้แต่หากได้รับการข้อมูลหรือคำแนะนำที่ถูกต้องเป็นประโยชน์ก็จะมีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดซึ่งผลการศึกษาี้ตรงกับการศึกษาของนาวลิส (Nowlis ; 1975 อ้างใน ศรีสมบัติ บุญเมือง ; 2527) ที่ยืนยันว่ากลุ่มเพื่อนเป็นแหล่งข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดที่ดีที่สุดด้วยเช่นกัน

ดังนั้น การสนับสนุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อจะเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้ผู้ที่ได้รับการสนับสนุนเกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ในทางพฤติกรรมที่ถูกต้อง และที่สำคัญจะเป็นการทำให้บุคคลที่ได้รับการสนับสนุนเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีผู้ที่คอยให้ความรัก ความห่วงใย และมีผู้ที่คอยให้คำแนะนำ ให้ความรู้ มีการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งเท่ากับว่าการที่บุคคลได้รับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นการช่วยให้ผู้ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมเกิดกำลังใจที่จะปรับตัวเพื่อที่จะเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และสามารถหาทางจัดการกับปัญหานั้น ๆ ได้ รวมถึงสามารถเลิกยาเสพติดได้อย่างเด็ดขาด

จากปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วข้างต้นล้วนแต่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำของผู้ที่เคยติดยาเสพติด ซึ่งหากจะพิจารณาตามแนวความคิดของการสนับสนุนทางสังคมของลาซาร์สและโพล์กแมน (1984 ; p.381 – 406) ที่ได้มีการแบ่งกลุ่มของการสนับสนุน

ทางสังคมออกเป็น 3 ประเภท คือ การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ (Emotional Support) คือการที่บุคคลได้รับกำลังใจ ความรักใคร่ มุทพิน ความรู้สึกเชื่อถือหรือได้รับการไว้วางใจจากผู้อื่น การได้รับการดูแลเอาใจใส่ อีกประเภทหนึ่งคือ การสนับสนุนทางด้านรูปธรรม (Tangible Support) คือการได้รับความช่วยเหลือโดยตรงเช่นการได้รับการให้บริการ การดูแลเอาใจใส่เมื่อเจ็บป่วย รวมถึงการให้เงินหรือสิ่งของ และประเภทสุดท้ายคือ การสนับสนุนทางด้านข้อมูล (Informational Support) คือการให้ข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงการได้รับคำแนะนำและให้ความรู้ ซึ่งมีเมื่อพิจารณาตามแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แม้กลุ่มศึกษาส่วนใหญ่จะมีสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้ตัดสินใจที่จะเลิกเสพยาเสพติดที่แตกต่างกัน อาทิ เกิดจากภาวะสุขภาพร่างกายหรือเห็นใจพ่อแม่และแม่ ฯลฯ แต่สาเหตุที่สำคัญที่ทำให้กลับมาเสพยาเสพติดซ้ำนั้นก็คือการไม่ได้รับการสนับสนุนทางสังคม โดยเฉพาะการสนับสนุนทางสังคมในด้านอารมณ์ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่าในกลุ่มศึกษาหลายรายที่ได้เลิกเสพยาเสพติดและกลับมาเสพยาเสพติดอีกครั้งก่อนที่จะเข้ามารับการบำบัดรักษาในศูนย์ชุมชนบำบัด เนื่องจากเมื่อเลิกหรือทำการถอนพิษยาได้แล้ว แต่เมื่อกลุ่มศึกษาได้กลับเข้าไปอยู่ในสังคมและไม่ได้รับการต้อนรับ ไม่ได้ได้รับความไว้วางใจหรือเชื่อใจจากสังคมก็จะทำให้เกิดความน้อยใจและเกิดพฤติกรรมที่แสดงการประชดสังคมโดยการกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีกครั้งโดยไม่คำนึงถึงโทษหรือความเสียหายที่จะตามมา

ดังนั้นการสนับสนุนทางสังคมจะเป็นสิ่งที่คอยปกป้องบุคคลจากภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นซึ่งการปกป้องบุคคลจากภาวะวิกฤตินั้นกระทำได้โดยเน้นการช่วยเพิ่มความสามารถในการรับมือกับเหตุการณ์หรือภาวะวิกฤตินั้น ๆ อีกทั้งยังเป็นการช่วยให้ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ประโยชน์ที่ได้รับจากผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยเรื่องการสนับสนุนทางสังคมเกี่ยวกับการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดทำให้ทราบได้ว่า

1.1. พฤติกรรมการติดยาเสพติดนั้นมีความหลากหลายในตัวผู้เสพแต่ละคนและสาเหตุของการติดยาเสพติดก็มาจากสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตามมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้สาเหตุของปัญหานั้น ๆ ให้ถ่องแท้เสียก่อนจึงจะสามารถคิดหาวิธีหรือวางแผนการเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

เพราะหากไม่ทราบถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นการที่จะคิดหาวิธีป้องกันหรือบำบัดรักษาผู้ที่คิดยาเสพติดก็อาจจะไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

1.2. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมมีความสำคัญต่อผู้ที่ต้องการจะเลิกยาเสพติดมาก เนื่องจากการสนับสนุนทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนทางสังคมในด้านอารมณ์ ด้านรูปธรรม หรือแม้แต่ในด้านของข้อมูลข่าวสารซึ่งผู้ที่ต้องการจะเลิกจากการคิดยาเสพติดได้รับนั้นมีผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดอีกครั้ง เนื่องจากการที่จะสามารถ หุดยาจนถึงขั้นสามารถเลิกเสพยาเสพติดได้อย่างเด็ดขาดนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เสพยาจะต้องมีความอดทนและความเข้มแข็งทางด้านจิตใจอย่างมากซึ่งความรู้สึกละเล้านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ที่ต้องการจะเลิกเสพยาเสพติดได้รับกำลังใจหรือจะต้องมีการสร้างกำลังใจให้กับตนเองเพื่อที่จะทำให้ตนเองเกิดความรู้สึกว่าคุณค่าและยังสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ ซึ่งส่วนหนึ่งของการเกิดกำลังใจหรือความเข้มแข็งทางด้านจิตใจเหล่านี้ก็ได้รับมาจากการสนับสนุนทางสังคมของบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้ที่ต้องการจะเลิกเสพยาเสพติดนั่นเอง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1. เนื่องจากกลุ่มศึกษาพบว่าพฤติกรรมที่ตนเคยปฏิบัตินั้นไม่ดีหรือมีความบกพร่องและต้องการจะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ดังนั้นสิ่งที่ต้องการได้รับจากสังคมนั้นก็คือ การยอมรับ ความเข้าใจหรือความเห็นอกเห็นใจจากคนในสังคม แต่ในบางส่วนของคนในสังคมยังแสดงพฤติกรรมที่เป็นเสมือนการไม่ยอมรับหรือไม่เชื่อใจ ทำให้กลุ่มศึกษาและผู้เข้ารับการบำบัดด้านยาเสพติดส่วนใหญ่เกิดการเรียนรู้ที่จะปกป้องตัวเอง เช่นไม่ไว้วางใจคนในสังคม หวาดระแวง เมื่อมีการสอบถามสิ่งใดก็อาจจะบอกหรือเล่าให้ฟังในสิ่งที่ไม่เป็นความจริงหรือเป็นเรื่องจริงไม่ทั้งหมด ดังนั้นเมื่อทำการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ที่คิดยาเสพติดจึงจำเป็นต้องมีการตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและไม่ผิดพลาด

2.2. การเข้าไปทำความคุ้นเคยกับกลุ่มศึกษาจะช่วยทำให้การสนทนาหรือการเก็บข้อมูลเป็นไปได้อย่างสะดวกและราบรื่นขึ้น เนื่องจากเรื่องส่วนตัวบางเรื่องของกลุ่มตัวอย่างบางรายอาจเป็นเหมือนบาดแผลที่อยู่ลึกในจิตใจและไม่อยากเปิดเผยให้กับใครมาดอกร้าหรือได้รับรู้หรือบางเรื่องเป็นเรื่องของการกระทำผิดกฎหมายทำให้กลุ่มศึกษาไม่อยากเปิดเผยให้ทราบหากเกิดความไม่มั่นใจหรือไม่ไว้วางใจในตัวผู้สนทนา ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ไม่ว่าจะด้วยการเข้าไปพบหรือพูดคุยกับกลุ่มศึกษาหรือแม้แต่การพยายามปฏิบัติตัวให้เกิดความไว้วางใจหรือเชื่อใจในกลุ่มศึกษาก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้กลุ่มศึกษากล้าที่จะเปิดเผยความจริงและไม่ปิดบังข้อมูล

2.3. ในการตั้งคำถามเพื่อที่จะใช้สัมภาษณ์กลุ่มศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่เคียดเคียดและต้องการจะเลิกเคียดเคียดนั้นจำเป็นต้องมีคามระมัดระวังในการตั้งคำถามเพื่อป้องกันความรู้สึกละอายที่จะเกิดขึ้นได้จากการถามคำถามระหว่างการสนทนา และจากประสบการณ์ในครั้งนี้ทำให้ ผู้วิจัยทราบว่าในช่วงที่มีการพูดคุยกันนั้นถ้าสามารถทำให้กลุ่มศึกษาผู้สื่อก่อนคลายไม่รู้สึกละอายเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจะทำให้บรรยากาศที่เกิดขึ้นในระหว่างการสนทนาหรือการสัมภาษณ์ การตั้งคำถามและการตอบคำถามของกลุ่มศึกษารวมทั้งผู้วิจัยเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติ ตลอดจนทำให้กลุ่มศึกษาไม่เกิดความรู้สึกหวาดระแวง ระวังตัวหรือ ระวังคำพูดเมื่อให้สัมภาษณ์ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและลึกซึ้งมากขึ้นด้วย

2.4 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงผู้ที่เคียดเคียดที่กำลังเข้ารับการรักษาเคียดเคียดในระยะฟื้นฟูสมรรถภาพดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ต่อไปควรมีการศึกษาว่าการสนับสนุนทางสังคมที่ก่อให้เกิดการปรับตัวของผู้ที่เคียดเคียดได้แล้วอย่างไรบ้าง

2.5 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวของผู้ที่เคียดเคียดที่ต้องการจะเลิกเคียดเคียด

2.6 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการสนับสนุนทางสังคมของผู้ที่เคียดเคียด เช่น ปัจจัยด้านสุขภาพร่างกาย ด้านสุขภาพจิตหรือในด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม